

Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

Regeringens förslag innebär att de personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd och som därmed drabbats av det numera upphävda kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga ska ha rätt till ersättning av staten. Enligt förslaget ska staten betala ersättning till de personer som ansökte om fastställelse av ändrad könstillhörighet under perioden den 1 juli 1972–30 juni 2013, om denna ansökan har bifallits. Ersättning ska lämnas med ett schablonbelopp om 225 000 kronor.

Utskottet tillstyrker även regeringens förslag till ändringar i offentlighets- och sekretesslagen och lagen om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 maj 2018.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår de motionsyrkanden som väckts med anledning av regeringens lagförslag.

I betänkandet finns tre reservationer (SD, C, L).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:64 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden.....	5
Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall	5
Reservationer	12
1. Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall, punkt 1 (SD).....	12
2. Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall, punkt 1 (C, L).....	12
3. Ersättning till avlidna i vissa fall, punkt 3 (C, L).....	13
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Följdmotionerna	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
3. lag om ändring i lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:64 punkterna 1–3 och avslår motionerna

2017/18:3958 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

Reservation 2 (C, L)

2. Personkretsen

Riksdagen avslår motion

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 2.

3. Ersättning till avlidna i vissa fall

Riksdagen avslår motion

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3.

Reservation 3 (C, L)

Stockholm den 15 mars 2018

På socialutskottets vägnar

Emma Henriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Lennart Axelsson (S), Katarina Brännström (M), Catharina Bråkenhielm (S), Per Ramhorn (SD), Amir Adan (M), Mikael Dahlgvist (S), Anders W Jonsson (C), Jan Lindholm (MP), Kristina Nilsson (S), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S) och Lena Asplund (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2017/18:64 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall. Vidare behandlas två motioner som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om proposition. Lagförslagen har granskats av Lagrådet.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag i bilaga 2.

Vid utskottets sammanträde den 8 mars 2018 informerade statssekreterare Agneta Karlsson med medarbetare om propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd enligt 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall och som därmed drabbats av det numera upphävda kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga för att få ändrad könstillhörighet fastställd.

Enligt förslaget ska staten betala ersättning till de personer som ansökte om fastställelse av ändrad könstillhörighet under perioden den 1 juli 1972–30 juni 2013, om denna ansökan har bifallits. Ersättning ska lämnas med ett schablonbelopp om 225 000 kronor.

Ansökan om ersättning ska lämnas in till och prövas av Kammarkollegiet. Myndighetens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Propositionen innehåller också förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som innebär att sekretessbestämmelser införs för uppgifter om personliga förhållanden i verksamhet enligt den nya lagen. Vidare föreslås en ändring i lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2018.

Utskottets överväganden

Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag. Vidare avslår riksdagen motionsyrkanden om att avslå regeringens lagförslag, om ersättningens storlek, om personkretsen och om ersättning till avlidna i vissa fall.

Jämför reservation 1 (SD), 2 (C, L) och 3 (C, L).

Propositionen

Ny lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Enligt 1 § lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, i dess lydelse under perioden den 1 juli 1972–30 juni 2013, kunde en person efter egen ansökan få annan könstillhörighet fastställd först om han eller hon hade steriliserats eller av någon annan orsak saknade fortplantningsförmåga. Detta krav upphörde genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2013 (prop. 2012/13:107, bet. 2012/13:SoU24, rskr. 2012/13:231). Regeringen uttalade i samband med lagändringen att det i lagen tidigare uppställda kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga för att få annan könstillhörighet fastställd föreföll otidsenligt. Regeringen har senare uttryckt att kravet gav uttryck för ett synsätt som samhället och regeringen i dag tar avstånd ifrån.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen en ny lag som ska reglera rätten till ersättning av staten för de personer som har drabbats av det tidigare kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga i 1 § lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Genom att ersättningen regleras i lag blir enligt regeringen förutsättningarna för att hantera och bevilja ersättning tydligt angivna och förutsebara för alla.

Regeringen konstaterar att ersättningen enligt den nu föreslagna lagen inte rättsligt sett är att betrakta som ett skadestånd. Ersättningen är i stället av ex gratia-karaktär. En ex gratia-ersättning betalas ut utan att det finns någon rättslig ersättningsskyldighet. Vidare konstateras att den möjlighet som den nya lagen ger i praktiken innebär ett avsteg från den normala rättsordningen för hantering av uppkomna ersättningsfrågor.

I propositionen redovisas att Lagrådet i samband med tidigare lagstiftningsärenden av liknande slag har uttryckt vissa betänkligheter. Lagrådet har t.ex. ansett att det är viktigt att det ”inte utvecklas till en mer allmän vana att göra undantag från den normala rättsordningen när olika grupper ställer krav på ersättning” (prop. 2011/12:160 s. 93). Lagrådet uttalar även i yttrandet till det

nu aktuella lagstiftningsärendet att den inslagna vägen med tillfälliga lösningar inte bör fortsätta utan att en mer allmän översyn bör göras av förutsättningarna för ersättningslagstiftningar av det aktuella slaget.

Regeringen anser dock att det också när det gäller den nu föreslagna lagen i det här fallet finns sakliga skäl som motiverar avsteg från vanliga ersättningsrättsliga principer. Den föreslagna lagen kommer enligt regeringen att avse en grupp personer som är väl definierad och avgränsad, och den skada som drabbat de berörda personerna är specifik för just den gruppen och i princip lika för alla. Lagen utformas även så att det ges en tillfällig och i tiden klart avgränsad möjlighet till ersättning.

Utgångspunkter för ersättningens utformning

Enligt regeringen utgör ersättningen en symbolisk gottgörelse för att lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall fram t.o.m. den 30 juni 2013 innehöll ett krav på sterilisering eller avsaknad av fortplantningsförmåga för att få ändrad könstillhörighet fastställd. Enligt regeringen är det både det påtvingade kroppsliga ingreppet som en sterilisering i sig utgör och det faktum att staten i lag gett uttryck för att fortplantningsförmågan ska vara en fråga som över huvud taget ska ha relevans för den som vill få sin könstillhörighet ändrad som inte bara är otidsenligt utan även upplevts som kränkande.

Vidare gör regeringen bedömningen att ersättningen bör betalas ut med ett schablonbelopp, lika till alla som beviljas ersättning. En schabloniserad ersättning underlättar hanteringen av ansökningsärendena och gör att hanteringen blir mindre krävande för dem som ska söka ersättning och för den organisation som ska hantera ärendena.

Kretsen ersättningsberättigade

Regeringen föreslår att den som har fått ändrad könstillhörighet fastställd enligt 1 § lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall har rätt till ersättning om

- personen har ansökt om fastställelse av ändrad könstillhörighet under perioden den 1 juli 1972–30 juni 2013 och
- denna ansökan har bifallits.

Regeringen betonar att det inte är lagkravets tidigare existens som ger personer inom personkretsen rätt till ersättning utan att det är vad kravet har inneburit för dessa personer som bedöms ha åsamkat lidande. Personerna har antingen tvingats till sterilisering eller till att visa att de saknade fortplantningsförmåga, t.ex. genom att lämna ett läkarintyg, i samband med ansökan om ändrad könstillhörighet.

I propositionen konstateras att den föreslagna lagen i ett fåtal fall kan innebära att en person som ansökt om att få ändra sin könstillhörighet, och i detta syfte steriliserat sig, men sedan av någon anledning återkallat sin ansökan eller av något skäl inte fått den beviljad, faller utanför den föreslagna lagens

tillämpningsområde. Regeringens bedömning är dock att en lag svårligen kan täcka in alla tänkbara situationer. Regeringen anser att det är rimligt att det i lagen uppställs ett krav på att den juridiska processen ska ha slutförts. Det skulle enligt regeringen bära alltför långt att ge ersättning enligt den nu föreslagna lagen även till dem som inte fått sin ansökan beviljad.

Vidare föreslår regeringen att rätten till ersättning ska vara personlig och att den inte får överlåtas. Enligt regeringen är den föreslagna ersättningen avsedd att utgöra en personlig upprättelse. Det är således den drabbade personen som ska ersättas, och ersättningen bör vara förbehållen denna person. Av den anledningen anser regeringen att dödsbon inte ska ha rätt att ansöka om ersättning. Rätten till ersättning upphör alltså att gälla om sökanden avlider innan beslut har meddelats. Om sökanden avlider efter det att beslutet har meddelats tillfaller dock ersättningen dödsboet. I propositionen konstateras att liknande överväganden gjordes i fråga om de ersättningar som lämnades enligt lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall (se prop. 1998/99:71 s. 22) och lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall (se prop. 2011/12:160 s. 30).

Ersättningens storlek

Regeringen föreslår att ersättningen för var och en ska uppgå till 225 000 kronor. Regeringen har vid bedömningen av ersättningens storlek låtit sig vägledas av de ersättningar som lämnades enligt lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall och lagen om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.

Regeringen anser att nivån på den tidigare steriliseringsersättningen i första hand bör beaktas. Ersättningsbeloppet bör således enligt regeringen ligga på en nivå som motsvarar steriliseringsersättningen omräknat till dagens penningvärde, dvs. 225 000 kronor.

Regeringen framhåller att den nu aktuella ersättningen är en symbolisk ersättning lika för alla, en gottgörelse, som inte i skadeståndsrättslig mening syftar till att kompensera för en uppkommen skada. Enligt regeringen framstår det därför som svärmotiverat att de som innefattas i målgruppen för den nu föreslagna lagen skulle tillerkännas en högre ersättning än de som fått ersättning enligt lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall.

Vidare anser regeringen att det framstår som svärmotiverat att den nu aktuella ersättningen skulle överstiga ersättningen om 250 000 kronor som lämnades enligt lagen om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall. Den ersättningen betalades till en mycket utsatt grupp av sårbara barn som hade inga eller ytterst små möjligheter att själva påverka sin situation. Ersättningen var dessutom uttryckligen reserverad för de mest allvarliga fallen av övergrepp och försummelser (t.ex. sexuella övergrepp och andra allvarliga fysiska övergrepp).

Den ersättning som föreslås betraktas som förmögenhet hos dem som får ersättningen beviljad. Enligt regeringen finns det dock skäl som motiverar att ersättningen inte ska inverka på storleken av vissa förmåner, bidrag och avgifter. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att den nu föreslagna ersättningen inte ska beaktas vid beräkningen av vissa i lagen angivna inkomstprövade förmåner och avgifter. Det handlar om

- bilstöd, äldreomsorgsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg enligt socialförsäkringsbalken
- vissa former av studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395)
- avgifter enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
- bistånd och avgifter enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Regeringen föreslår även att det i lagen om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner ska införas en hänvisning till den nu föreslagna lagen.

Organisationsfrågor

Regeringen föreslår att en ansökan om ersättning ska göras skriftligen av den som ansökan avser och lämnas till och prövas av Kammarkollegiet. Enligt regeringen bör Kammarkollegiet utforma ett särskilt ansökningsformulär för att underlätta för de sökande. Vidare ska Kammarkollegiet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver och vid behov anvisa hur utredningen bör kompletteras. Om det behövs för utredningen av ärendet får myndigheten med den sökandens samtycke begära upplysningar om sökanden från andra myndigheter, och myndigheten får avvisa utredning som inte behövs.

Enligt regeringens förslag ska en ansökan om ersättning ha kommit in till Kammarkollegiet senast den 1 maj 2020. Ansökningar som kommer in därefter ska avvisas.

Överklagande

Regeringen föreslår att Kammarkollegiets beslut enligt den föreslagna lagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen gör vidare bedömningen att en möjlighet till överklagande av Kammarkollegiets beslut till allmän förvaltningsdomstol tillgodoser kraven enligt artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Sekretess- och personuppgiftsfrågor

Enligt den nu föreslagna lagen kommer det i Kammarkollegiets hantering av ersättningsärendena att förekomma uppgifter av känslig personlig karaktär. Enligt regeringen är det främst själva uppgiften att en person har ändrat könstillhörighet som är känslig. I propositionen föreslås därför en ny

bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen om att sekretess ska gälla i verksamhet enligt den nya lagen för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst 70 år. Vidare ska den tystnadsplikt som följer av den nya bestämmelsen ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Det föreslås även att det i den nya lagen införs en upplysningsbestämmelse som hänvisar till den föreslagna sekretessbestämmelsen.

Regeringen gör bedömningen att den personuppgiftsbehandling som följer av den nya lagen stämmer överens med de krav som gäller enligt personuppgiftslagen (1998:204) t.o.m. den 24 maj 2018 och därefter enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Ikraftträdande

Den nya lagen och övriga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 maj 2018. Enligt regeringen kan det antas att en del av dem som kan vara berättigade till ersättning har hög ålder. Regeringen anser därför att den nya lagen och övriga lagändringar bör träda i kraft så snart som möjligt.

Förslagets konsekvenser

Den totala kostnaden för den ersättning som kan komma att betalas ut enligt den nu föreslagna lagen är beroende av hur många som kommer att ansöka om ersättning och få sin ansökan beviljad. I propositionen bedöms det mest sannolikt att antalet beviljade ansökningar om ersättning kommer att vara mellan 500 och 600 stycken. Med en ersättning om 225 000 kronor vardera kommer den totala kostnaden för den statliga ersättningen att bli mellan 112,5 miljoner kronor och 135 miljoner kronor.

Vidare beräknas Kammarkollegiets kostnader för förberedelser inför uppdraget att hantera ärendena om ersättning till ca 1 miljon kronor. Den årliga kostnaden för handläggning av ärenden beräknas till ca 2,5 miljoner kronor, och den löpande administrativa kostnaden beräknas till ca 0,5 miljoner kronor. Ansökningarna bör enligt regeringen hinna avgöras inom tre år varmed den totala kostnaden för Kammarkollegiets hantering av ärenden om ersättning beräknas till 10 miljoner kronor.

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1 föreslås att riksdagen beslutar att 2 § lagen om statlig ersättning till personer

som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall ska ha följande lydelse:

Ersättningen uppgår för var och en till 250 000 kronor.

Att staten fastställer belopp som varierar mellan olika grupper som får ersättningar av ex gratia-karaktär ger enligt motionärerna ett intryck av att det går att ekonomiskt hitta rationella grunder för att särskilja mellan olika kränkningar. För att inte i onödan skapa skillnader föreslår motionärerna att ersättningsbeloppet bör sättas till samma belopp som anges i lagen om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om ersättning till personer som har steriliserat sig men som har fått avslag på sin ansökan om ändrad könstillhörighet. Enligt motionärerna förefaller regeringens avsikt vara att säkerställa att ersättningen bara betalas ut till de personer som verkligen har varit tvungna att sterilisera sig. Motionärerna konstaterar dock att den lagtekniska konstruktionen utesluter personer som har ansökt och steriliserat sig, men som sedan har fått avslag på sin ansökan av någon i detta sammanhang ovidkommande orsak, t.ex. att de varit folkbokförda utomlands. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med kompletterande lagförslag i den delen. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att ersättning ska kunna lämnas även i de fall då den sökande avlider innan beslut i ersättningsärendet fattas. Motionärerna anser att om den enskilde själv lämnar in en ansökan ska ärendet prövas, och ersättning ska kunna betalas ut även om den sökande hinner avlida innan beslut fattas. Enligt motionärerna bör regeringen återkomma till riksdagen med kompletterande lagförslag även i denna del.

I motion 2017/18:3958 av Per Ramhorn m.fl. (SD) föreslås att riksdagen avslår proposition 2017/18:64 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall. Enligt motionärerna bör ersättningslösningar av detta slag undvikas. Vidare anförs att det inte bör utvecklas till en mer allmän vana att göra undantag från den normala rättsordningen när olika grupper ställer krav på ersättning för att de upplever sig ha blivit kränkta av tidigare gällande lagstiftning.

Kompletterande information

Det finns möjlighet för regeringen att besluta om s.k. ex gratia-ersättning till enskilda när inte staten svarar för en skada enligt gällande rätt. Detta kan ske på ansökan av enskilda utifrån omständigheterna i det särskilda fallet. Beslut om sådan ersättning grundar sig inte på någon lagbestämmelse utan på den möjlighet som regeringen enligt praxis har att besluta om compensation i vissa fall till enskilda personer. Det är inte fråga om någon juridisk rättighet för den enskilde (se Bertil Bengtsson, Om ex gratia-ersättning, SvJT 2009 s. 325 f.).

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att det i lagstiftningen tidigare uppställda kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga för att få annan könstillhörighet fastställt gav uttryck för ett synsätt som samhället i dag tar avstånd ifrån. Mot den bakgrunden välkomnar utskottet regeringens förslag till ny lag som ska reglera rätten till ersättning av staten för de personer som har drabbats av det tidigare kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga.

I fråga om ersättnings storlek delar utskottet regeringens bedömning att nivån på den tidigare steriliseringsersättningen i första hand bör beaktas. Ersättningsbeloppet bör således ligga på en nivå som motsvarar steriliseringsersättningen omräknat till dagens penningvärde, dvs. 225 000 kronor.

Utskottet ansluter sig till regeringens överväganden och tillstyrker regeringens lagförslag. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2017/18:3958 (SD) och 2017/18:3964 av (L) yrkande 1.

Frågan om hur kretsen ersättningsberättigade bör avgränsas behandlas i motion 2017/18:3964 (L) yrkandena 2 och 3. Utskottet konstaterar att de föreslagna kriterierna för vilka som är ersättningsberättigade riskerar att exkludera enstaka individer som har steriliserat sig för att uppfylla det tidigare kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga. Bland annat har det framkommit att det kan finnas personer som efter sterilisering har fått avslag på sin ansökan exempelvis på grund av att alla formaliakrav inte har uppfyllts. Detta är enligt utskottets uppfattning mycket olyckligt. Utskottet bedömer dock att utformningen av nuvarande lagförslag inte bör ändras då en annan utformning skulle kunna medföra andra gränsdragningsproblem. Utskottet är också i likhet med regeringen månt om att ansökningsprocessen i sig inte bör utformas så att den utgör en ytterligare kränkning. Utskottet konstaterar vidare att det enligt praxis finns möjlighet för regeringen att betala ut ersättning ex gratia på ansökan av enskilda. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att riksdagen inte bör rikta något tillkännagivande till regeringen. Motion 2017/18:3964 yrkande 2 avstyrks.

Vidare konstaterar utskottet att rätten till ersättning upphör om sökanden avlider innan beslut har meddelats. Liknande överväganden gjordes i fråga om de ersättningar som lämnades enligt tidigare lagstiftning av liknande slag, dvs. lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall och lagen om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall. Utskottet finner inte anledning att nu göra en annan bedömning i detta fall. Utskottet avstyrker därmed motion 2017/18:3964 (L) yrkande 3.

Reservationer

1. Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall, punkt 1 (SD)

av Per Ramhorn (SD) och Carina Ståhl Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3958 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och

avslår proposition 2017/18:64 punkterna 1–3 och motion

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi konstaterar att Lagrådet i samband med tidigare lagstiftningsärenden av liknande slag har framhållit att det, utifrån den s.k. likhetsprincipen, kan vara problematiskt att skilja ut och ge ersättning till en viss grupp av människor som blivit illa behandlade av myndigheterna men inte till andra grupper som på liknande sätt kan anse sig ha blivit utsatta för sådan behandling. Vidare har det betonats, både av Lagrådet och av andra, att det inte bör bli en vana för regeringen att använda den aktuella typen av lagstiftning i olika ömmande fall.

Vi anser att ersättningslösningar av detta slag bör undvikas. Vi menar att det vid varje nytt förslag om en sådan lagstiftning finns skäl att – utöver det som anmärkts om likhetsprincipen – betona den prejudicerande effekt som ytterligare en ersättningslag kan ha. Vi anser att det är viktigt att det inte utvecklas till en mer allmän vana att göra undantag från den normala rättsordningen när olika grupper ställer krav på ersättning för att de upplever sig ha blivit kränkta av tidigare gällande lagstiftning. Regeringens lagförslag bör därför avslås.

2. Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall, punkt 1 (C, L)

av Anders W Jonsson (C) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall med den ändringen att ordet och siffrorna ”tvåhundrajugofemtusen (225 000)” i 2 och 10 §§ ska bytas ut mot ”tvåhundrafemtiotusen (250 000)”,

2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),

3. lag om ändring i lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:64 punkterna 2 och 3 samt motion

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1,

bifaller delvis proposition 2017/18:64 punkt 1 och avslår motion

2017/18:3958 av Per Ramhorn m.fl. (SD).

Ställningstagande

Vi anser att den tidigare lagstiftningens steriliseringstvång för den som ville få ändrad könstillhörighet fastställd innebar ett oförsvarligt intrång i individens självbestämmande och kroppsliga integritet. Vi står därför bakom förslaget att personer som varit underkastade kravet på sterilisering ska ha rätt till statlig ersättning.

Vi konstaterar dock att det har vuxit fram en ordning där staten fastställer enhetsbelopp som varierar mellan de olika grupperna som anses ska få engångsersättningar av ex gratia-karaktär. Vi delar den remisskritik som framförts om att detta skapar ett intryck av att det går att ekonomiskt hitta rationella grunder för att skilja mellan olika kränkningar. För att inte i onödan skapa skillnader anser vi därför att ersättningsbeloppet bör sättas till 250 000 kronor, dvs. samma belopp som anges i lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.

Utifrån de antaganden som görs i propositionen innebär vårt förslag en sammantagen maximal kostnadsökning för staten med 15 miljoner kronor. Den kostnadsmässiga konsekvensen för 2018 bedöms dock bli så begränsad att några märkbara budgeteffekter inte uppstår.

3. Ersättning till avlidna i vissa fall, punkt 3 (C, L)

av Anders W Jonsson (C) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi konstaterar att regeringens förslag innebär att rätten till ersättning upphör om personen avlider, och detta även om personen dessförinnan lämnat in en ansökan om ersättning. Att lämna in en ansökan om ersättning är enligt vår mening ett sätt för den enskilde att tydligt uttrycka att han eller hon varit utsatt för ett oacceptabelt intrång i sin kroppsliga integritet. Vi anser därför att om den drabbade själv lämnar in en ansökan ska ärendet prövas och ersättningen kunna betalas ut, även om den sökande hinner avlida innan beslut fattas.

Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett kompletterande lagförslag i den delen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:64 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om statlig ersättning till personer som fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner.

Följdmotionerna

2017/18:3958 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

Riksdagen avslår proposition 2017/18:64 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

2017/18:3964 av Barbro Westerholm m.fl. (L):

1. Riksdagen beslutar att 2 § lagen om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall ges lydelsen: ”Ersättningen uppgår för var och en till 250 000 kronor.”
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ersättning till personer som har steriliserat sig men som har fått avslag på sin ansökan om ändrad könstillhörighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersättning ska kunna ges även i de fall då den sökande avlider innan beslut i ersättningsärendet fattas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Härigenom föreskrivs följande.

Ersättning

1 § Staten betalar ersättning enligt denna lag till den som har fått ändrad könstillhörighet fastställd enligt 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall om

1. personen har ansökt om fastställelse av ändrad könstillhörighet under perioden 1 juli 1972–30 juni 2013, och
2. denna ansökan har bifallits.

2 § Ersättningen uppgår för var och en till tvåhundraåtjugofemtusen (225 000) kronor.

3 § Rätten till ersättning är personlig och får inte överlåtas.

Rätten till ersättning upphör att gälla om sökanden avlider innan beslutet om ersättning har meddelats. Om sökanden avlider efter det att beslutet har meddelats, tillfaller ersättningen dödsboet.

Ansökan och prövning

4 § Ansökan om ersättning ska ges in till och prövas av Kammarkollegiet.

5 § Ansökan om ersättning ska göras skriftligen av den som ansökan avser.

6 § Ansökan om ersättning ska ha kommit in till Kammarkollegiet senast den 1 maj 2020. Ansökningar som kommer in därefter ska avvisas.

7 § Kammarkollegiet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Vid behov ska myndigheten anvisa hur utredningen bör kompletteras.

Myndigheten får med sökandens samtycke begära upplysningar om sökanden från andra myndigheter om det behövs för utredningen av ärendet. Myndigheten får avvisa utredning som inte behövs.

8 § Kammarkollegiets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

9 § I 25 kap. 17 e § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns bestämmelser om sekretess i verksamhet enligt denna lag.

Inkomstprövade förmåner och avgifter

10 § För den som har fått ersättning enligt denna lag ska tillgångar uppgående till ett belopp om tvåhundrajugofemtusen (225 000) kronor anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 97 kap. 6–10 §§ och 102 kap. 10–13 §§ socialförsäkringsbalken,
2. 17 kap. 2 och 8 §§ hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
3. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. 2 kap. 7 § och 4 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395), eller
5. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453).

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2018.

2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 25 kap. 18 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 25 kap.17 e §, och närmast före 25 kap.17 e § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

17 e §

Sekretess gäller i verksamhet enligt lagen (2018:000) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

18 §¹

Den tystnadsplikt som följer av 7, 9, 16, 17 och 17 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1–5 §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande eller beslut om vård utan samtycke.

Den tystnadsplikt som följer av 7, 9, 16, 17, 17 a och 17 e §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

¹ Senaste lydelse 2013:626.

Den tystnadsplikt som följer av 8 § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift i anmälan till Inspektionen för vård och omsorg eller Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2018.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2009:1053) om förmögenhet vid beräkning av vissa förmåner ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I denna lag finns bestämmelser om hur förmögenhet ska beräknas vid prövning av rätt till

1. bilstöd, äldreomsorgsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg enligt socialförsäkringsbalken, och

2. studiehjälp i form av extra tillägg och nedsättning av årsbelopp vid återbetalning av studielån enligt studiestödslagen (1999:1395).

I lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall, lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner för neurosedynskadade och lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall finns ytterligare bestämmelser om beräkning av förmögenhet för den som har fått ersättning enligt dessa respektive lagar.

I lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall, lagen (2005:466) om beräkning av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner för neurosedynskadade, lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall och lagen (2018:000) om statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall finns ytterligare bestämmelser om beräkning av förmögenhet för den som har fått ersättning enligt dessa respektive lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2018.